

Теорія права

УДК 341

Шпак Костянтин Володимирович

студент

*Інституту прокуратури та кримінальної юстиції,
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Shpak Konstantin

Student of the

*Institute of Prosecution and Criminal Justice of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

Черний Володимир Сергійович

студент

*Інституту прокуратури та кримінальної юстиції,
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Chernyi Volodymyr

Student of the

*Institute of Prosecution and Criminal Justice of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

**РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ. ЙОГО
РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ
THE ROLE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN
UKRAINE. ITS DEVELOPMENT AND FORMATION**

Анотація. В статті розглянуто питання ролі Європейського суду з прав людини в Україні. Було зазначено основні чинники впливу на розвиток української правової системи.

Ключові слова: *Європейський суд з прав людини, рішення, права людини.*

Summary. *The article deals with the role of the European Court of Human Rights in Ukraine. The main factors influencing the development of the Ukrainian legal system were outlined.*

Key words: *European Court of Human Rights, decision, human rights.*

Питання використання рішень міжнародних судових організацій в Україні вже довгий час обговорюється, як в науковій так і в медійній сфері. Варто зазначити, що в умовах європейської інтеграції України, рішення такого авторитетного судового органу як Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) отримують все більше значення, як для законодавця, так і для судів і відповідно суддів, що зумовлено поглибленням міжнародного співробітництва. Рішення ЄСПЛ також є одним із джерел глибинних реформ судових і правоохоронних органів які останнім часом проводяться в нашій країні. Загалом можна впевнено сказати, що питання використання і аналізу рішень Європейського суду з прав людини в Україні є надзвичайно актуальним в умовах реформування правової системи в нашій державі.

Насамперед, для того, щоб встановити роль Європейського суду з прав людини як установи, що своїми рішеннями формує норми права в більшості сучасних європейських країн, необхідно детально дослідити Європейський суд з прав людини, як міжнародну судову установу. ЄСПЛ є міжнародним судовим органом, що здійснює свою діяльність при досить впливовій міжнародній організації – Раді Європи, юрисдикція суду поширюється на сорок сім країн, які є членами Ради Європи і ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод.

ЄСПЛ почав свою діяльність в 1959 році як частина механізму по захисту основоположних прав людини, які в 1950 році проголосила Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод. Варто відмітити, що Європейський суд з прав людини пройшов досить довгий шлях становлення, який можна пов'язати з необхідністю створити саме правовий інститут, а не ще один політизований міжнародний орган. Сам цей механізм захисту включав в себе три органи: Європейську комісію з прав людини, Європейський суд з прав людини та Комітет міністрів Ради Європи, які несли відповідальність за дотримання країнами учасницями прав людини передбачених конвенцією. Перше рішення судом було прийняте в 1960 році, але перше рішення саме на користь позивача тільки в 1968 році. Пов'язано це з невеликою кількістю скарг, які доходили безпосередньо до суду. Також пояснюється це складністю механізму подачі заяви, де всі скарги ставали спочатку предметом розгляду Європейської комісії з прав людини, а вона в свою чергу приймала рішення про доцільність такої скарги і у випадку прийняття позитивного рішення передавала цю скаргу безпосередньо до ЄСПЛ. В 1998 році відбулась реформа, яка замінила попередню процедуру. Після вступу в силу Протоколу №11 Європейську комісію з прав людини і Європейський суд з прав людини було об'єднано в одну установу, що тепер відома нам як Європейський суд з прав людини. Ефективність ЄСПЛ була значно підвищена. У такий спосіб, з 1959 року по 1998 рік суд виніс рішення в 837 справах, а з 1998 року по 2010 рік суд виніс 12 198 рішень з яких 10156 рішень на користь позивача [3, с. 28-31]. Скарга може бути подана фізичною особою, групою осіб або неурядовою організацією, але останнім часом суд почав приймати також скарги однієї держави відносно іншої. Предметом скарги можуть бути виключно права і свободи людини передбачені Європейською конвенцією про захист прав людини та основних свобод,

або її протоколами. Також скарга повинна відповідати вимогам передбаченим статутом ЄСПЛ, а саме: повинна бути подана не пізніше, ніж 6 місяців з моменту остаточного розгляду цієї справи компетентним державним органом, скаржитися можна лише на ті порушення, які відбулись після підписання державою конвенції, заявником повинні бути вичерпані всі національні способи захисту свого права в першу чергу судові, скарга повинна стосуватися виключно тих подій за які відповідальність несе державна влада [5, с. 4-7].

Загалом можна чітко вказати компетенцію Європейського суду з прав людини, а саме, має право: розглядати індивідуальні та міждержавні скарги, визнавати факт порушення права особи, присудити позивачу справедливую компенсацію, тлумачити Конвенцію про захист прав людини та основних свобод, встановлювати факт масового порушення певного права в державі і в зв'язку з цим наказувати державі вжити заходів для припинення порушення, розглядати запит Комітету міністрів Ради Європи про порушення країною зобов'язань щодо виконання постанов, тлумачити постанови на запит Комітету міністрів Ради Європи, виносити консультативні висновки стосовно тлумачення конвенції. Сам суд складається з комісії, палат та Великої палати до складу яких входять 47 суддів, по одному судді від країни учасниці Ради Європи. Саме така структура забезпечує діяльність ЄСПЛ як дійсно ефективною міжнародною судовою установою.

Ми можемо зазначити, що Європейський суд з прав людини займає важливе місце у системі захисту права. Його рішення ратифіковані багатьма країнами Європи.

Треба розуміти, що широка реалізація рішень Європейського суду з прав людини в українській правозастосовній практиці втілює в дійсність основні принципи права, тобто сприяє підвищенню рівня захисту прав і свобод людини та громадянина.

Потрібно зазначити, що ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (була ратифікована у 1997 році, як вже зазначалося вище) відкрила для громадян України (не тільки для них) можливість отримання правового захисту в Європейському суді з прав людини, а для національних судових органів – необхідність звернення до практики вказаного міжнародного суду [2, с. 197].

Також, потрібно виокремити, що наразі існує необхідність розширення застосування практики Європейського суду з прав людини в судовій практиці (за зверненням до новин та досвіду науковців).

Безумовно, що тут важлива роль відведена саме суду. Саме суд як представник судової гілки влади повинен вирішувати спірні правовідносини через призму практики Європейського суду з прав людини. Проте, наразі існує значне навантаження на суд (сьогодні не можна сказати, що організація діяльності судових органів є досконалою), а отже суду (судді) дійсно складно аналізувати відповідну практику Європейського суду з прав людини [1, с. 198].

Також, можна зазначити, що Верховний Суд України опублікував десятий огляд судової практики Європейської суду з прав людини за період з 25.03.2019 по 29.03.2019.

Вже налічується десять оглядів практики ЄСПЛ з боку судової установи України. В десятому огляді можна ознайомитися, зокрема, з рішеннями у справах проти Росії, в яких ЄСПЛ вказав на порушення державою прав та свобод громадян, які є зазначені в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Також, Верховний суд звернув увагу на справу *KERESLIDZE v. GEORGIA*, в якій предметом розгляду було питання, пов'язане з початком обрахунку сукупного строку покарання, визначеного національними судами. ЄСПЛ у цій справі констатував порушення пунктів Конвенції про захист прав

людини та основоположних свобод, саме право на справедливий суд, яке зазначено в 1 пункті статі 6 Конвенції та право на свободу та особисту недоторканість, що є зазначеним в 1 пункті статті 5.

Отже, необхідно зазначити, що Верховний суд України в своїй практиці використовує рішення ЄСПЛ, що свідчить про вплив цієї міжнародної судової установи. Тобто, роль Європейського суду з прав людини є дуже ваговою у розвитку сучасної правової системи в Україні. Слід зазначити, що саме за допомогою рішень цього авторитетного органу країна може підвищити рівень верховенства права. Також, значущість цього органу підтверджується тим, що за умови повної реалізації рішень Європейського суду з прав людини в українській правозастосовній практиці уможлиблюється підвищення рівня захиста прав і свобод людини і громадянина, що є фундаментом для розвитку демократичної держави.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, ратифікована Законом від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Деякі питання вдосконалення можливості застосування Європейського суду з прав людини в судовій практиці України(цивільне судочинство)/ Генеральна прокуратура України, Національна академія прокуратури України, Асоціація розвитку суддівського самоврядування України// ШАБАЛІН А.В. – 2018.
3. Ю.Зайцев Вибрані рішення Європейського суду з прав людини: В 2 т. / Ю. Зайцев (уклад.), О. Павліченко (уклад.) — К. : Фенікс, 2005. — 688с. Т. 1 — К. : Фенікс, 2005. 688 с.

4. Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»/С. Я. Фурса, Є. І. Фурса; Центр правових досліджень — К., 2007.
5. Клименко О. М. Як звернутися до Європейського Суду з прав людини / Центр правових досліджень. — К. : Видавець Фурса С. Я., 2006.